

KIRJALLINEN KYSYMYS 909/2002 vp

Sähkön siirtohintojen kohtuullistaminen

Eduskunnan puhemiehelle

Sähkøyhtiöt pitivät vuosikymmeniä sekä siirtohinnat että energian hinnat vakaina. Sähkøyhtiöt olivat myös tuottavia. Sähkömarkkinalaki vapautti energian kilpailulle. Sähkøyhtiötä siirtyi suurilla kauppahinnoilla mm. pörssiyhtiöiden omistukseen.

Uudet sähkøyhtiöiden omistajat mullistivat sähkön hinnoittelurakenteen. Kilpailtu energian hinta laski, mutta samalla monopolisoitu siirtohintanousi. Esimerkiksi Fortum ja sen omistamat tytäryhtiöt nostivat mm. Tuusulassa sähkön siirron perushintoja useita satoja prosentteja.

Siirtohintojen suuret korotukset toteutettiin vain ilmoittamalla asiasta kirjeessä, jossa virheellisesti väitettiin, että Energiamarkkinavirasto oli hyväksynyt yhtiön uuden hinnoittelurakenteen.

Jo ennen korotettuja siirtohintoja sähkönsiirto tuotti Fortumille voittoa siirron liikevaihdosta 27 prosenttia sähkönkuluttajien tuusulalaisen "Siinä-ryhmän" laskelmien mukaan.

Sähkömarkkinalain tulisi estää tällainen monopolin perustuva kohtuuton hinnoittelu. Sitä laki ei ole tehnyt. Vaikka Energiamarkkinavirasto on todennut Fortumin perineen esimerkiksi vuonna 1999 Tuusulan alueelta 7,6 milj. markkaa yli kohtuullisen tuoton, ei hinnoitteluun ole tullut korjausta. Fortum ja sen tytäryhtiöt (esimerkiksi Elnova) ovat tässä ja muissa vastaavis-

sa monopolisiin perustuvissa ylihinnoittelutapauksissa valittaneet korkeimpaan hallinto-oikeuteen ja näin pitkittäneet asian ratkaisua ja perineet edelleen koko ajan kohtuuttomia hintoja.

Fortumin hinnoittelurakenne on myös vastoin energian järkevää käyttöä. Korkea perus- ja siirtohintaa ei suosi energian säästöä, vaan päinvastoin korkealla perushinnalla tuettu matalampi energian hinta suosii epätervettä ja vastoin valtion tavoitetta olevaa energian tuhlausta.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän kunnioittavasti valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Onko hallitus tietoinen sähkönsiirron monopoliasemaan perustuvista kohtuuttoman suurista siirto- ja perushinnoista erityisesti Fortumin ja sen tytäryhtiöiden osalta,

onko hallitus tietoinen kyseisen hinnoittelurakenteen vaikutuksesta energian järkevään ja säästävään käyttöön ja

mitä hallitus aikoo tehdä sähkön siirtohintojen saamiseksi kohtuullisiksi ja hinnoittelurakenteen saamiseksi terveeksi?

Helsingissä 24 päivänä lokakuuta 2002

Risto Kuisma /sd

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainituksa tarkoituksessa Te, Rouva puhemies, olette toimittanut valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi kansanedustaja Risto Kuisman /sd näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 909/2002 vp:

Onko hallitus tietoinen sähkönsiirron monopoliasemaan perustuvista kohtuutoman suurista siirto- ja perushinnoista erityisesti Fortumin ja sen tytäryhtiöiden osalta,

onko hallitus tietoinen kyseisen hinnoittelurakenteen vaikutuksesta energian järkevään ja säästävään käyttöön ja

mitä hallitus aikoo tehdä sähkönsiirtohintojen saamiseksi kohtuullisiksi ja hinnoittelurakenteen saamiseksi terveeksi?

Vastauksena kysymykseen esitän kunnioittavasti seuraavaa:

Sähkömarkkinalain (386/1995) 14 §:n 1 momentin mukaan verkkopalveluiden myyntihintojen ja ehtojen sekä niiden määräytymisperusteiden on oltava tasapuolisia ja syrjimättömiä kaikille verkon käyttäjille. Näistä saa poiketa vain erityisistä syistä. 2 momentin mukaan verkkopalvelujen hinnoittelun on oltava kohtuullista. Saman lain 15 §:n 2 momentin mukaan sähkönsiirron hinnoittelun tulee perustua ns. pistehinnoitteluun, jonka perusteella asiakas saa asianomaiset maksut suorittamalla oikeuden käyttää liittymispisteestä koko maan sähköverkkoa lukuun ottamatta ulkomaan yhteyksiä. Sähköverkkotoimintaa valvova Energiamarkkinavirasto on antanut päätökset Fortum konsernin osalta Megavoiman,

Tuusulanjärven Energian ja Uudenmaan Sähköverkon osalta. Megavoimaa koskeva ratkaisu on lainvoimainen, koska korkein hallinto-oikeus antoi asiasta päätöksen syyskuussa 2000. Megavoimapäätöksessä todettiin, että yhtiön siirtotariffirakenne vastaa sähkömarkkinalain säädöksiä.

Julkisuudessaakin esillä olleet tapaukset siirtohinnoittelun tariffirakenteen rajusta muutoksesta johtuvat jakeluyhtiöiden fuusioiden jälkeisestä tariffirakenteen yhtenäistämisestä. Sähkömarkkinalain 15 §:n 3 momentin mukaan jakeluverkossa verkkopalvelun hinta ei saa riippua siitä, missä asiakas maantieteellisesti sijaitsee verkonhaltijan vastuualueella. Muutokset ovat johtaneet etenkin kiinteiden perusmaksujen huomattiin korotuksiin ja vähän sähköä käyttävien asiakkaiden osalta myös keskimääräisen siirtohinnan nousuun. Ongelmaan ovat kiinnittäneet huomiota myös Kilpailuviraston, Kuluttajaviraston ja Energiamarkkinaviraston virastopäälliköt, jotka kauppa- ja teollisuusministeriön ministerille osoittamassaan kirjeessä ovat ehdottaneet vaihtoehtoisia menettelyitä ongelman ratkaisemiseksi. Asiaan voitaisiin puuttua sekä antamalla tarkempia ohjeita tariffirakenteista että vapaaehtoisen vaikuttamisen avulla. Kuluttajavirasto onkin kirjeessään Fortumille edellyttänyt tariffirakenteiden portaittaista muutosta toteutetun kertamuutoksen sijaan. Myös Energiamarkkinavirasto on keskustellut Fortumin edustajien kanssa ja kiinnittänyt yhtiön huomiota tariffimuutoksiin, vaikka tariffien rakenne täyttääkin lain vaatimukset.

Kauppa- ja teollisuusministeriö voi antaa sähkömarkkinalain 15 §:n 4 momentin nojalla tarkempia määräyksiä pistehinnoittelun soveltamisesta. Ministeriön työryhmä on esittänyt, että ministeriö antaisi asetuksen jakelutariffien vaihtoehtoista. Asetukseen voitaisiin yhdistää säännös

myös kiinteän maksun ja energiamaksujen suhteesta. Tällöin jouduttaisiin tekemään useita hankalia valintoja. Maksukomponenttien suhteesta säädettäessä jouduttaisiin ottamaan kantaa muun muassa siihen, mitä asiakasryhmiä, kuten kerrostaloasiakkaat vai sähkölämmittäjät tai kotitaloudet vai elinkeinoelämä, painotettaisiin suhdetta määrättäessä. Lisäksi mikäli tariffirakenteissa painotettaisiin energian säästön näkökulmasta energiamaksuja, tariffien kustannusvastaavuus vastaavasti kärsisi. Kustannusvastaavuutta pidetään kuitenkin kansainvälisesti keskeisenä tekijänä valvottaessa tariffien kohtuullisuutta.

Hallitus on antanut syksyllä eduskunnalle esityksen sähkömarkkinalain muutoksesta. Esitys sisältää lukuisia toimia, joilla parannetaan sähkönkäyttäjien mahdollisuutta kilpailuttaa sähkönhankintaansa ja muun muassa verkonhaltijoita kielletään perimästä erillisiä maksuja sähkönmyyjän vaihdon yhteydessä. Sähkömarkkinoiden valvontaa joudutaan pohtimaan yleisemmin, kun EU:ssa valmisteilla oleva sähkösisämarkkinadirektiivimuutos toimeenpannaan. Siinä yhteydessä tarjoutuu mahdollisuus pohtia tarkemmin muun muassa kysymyksessä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 12 päivänä marraskuuta 2002

Kauppa- ja teollisuusministeri Sinikka Mönkäre

Till riksdagens talman

I det syfte 27 § riksdagens arbetsordning anger har Ni, Fru talman, till behöriga medlem av statsrådet översänt följande av riksdagsledamot Risto Kuisma /sd undertecknade skriftliga spörsmål SS 909/2002 rd:

Är regeringen medveten om de oskäligt höga överförings- och grundpriserna, som beror på monopolställning inom elöverföringen, i synnerhet i fråga om Fortum och dess dotterbolag,

är regeringen medveten om vilken inverkan ifrågavarande uppbyggnad av prissättningen har på en förnuftig och sparsam användning av energi och

vad tänker regeringen göra för att elöverföringspriserna skall bli skäliga och för att uppbyggnaden av prissättningen skall bli sund?

Som svar på detta spörsmål får jag vördsamt anföra följande:

Enligt 14 § 1 mom. elmarknadslagen (386/1995) skall försäljningspriserna och försäljningsvillkoren för nättjänsterna samt grunderna för hur de fastställs vara objektiva och icke-diskriminerande för alla nätanvändare. Undantag från dem får göras endast av särskilda skäl. Enligt 2 mom. skall prissättningen av nättjänsterna vara skälig. Enligt 15 § 2 mom. samma lag skall prissättningen av elöverföringen grunda sig på s.k. punktprissättning, utgående från vilken en kund genom att betala avgifterna får rätt att använda hela landets elnät utgående från sin anslutningspunkt, med undantag av utlandsförbindelserna. Energimarknadsverket, som övervakar elnätsverksamheten, har i fråga om Fortumkoncernen fattat be-

slut i fråga om Megavoima, Tuusulanjärven Energia och Uudenmaan Sähköverkko. Det avgörande som gäller Megavoima har vunnit laga kraft, eftersom högsta förvaltningsdomstolen gav sitt utslag i frågan i september 2000. I Megavoimabeslutet konstaterades det att uppbyggnaden av bolagets överföringstariffer motsvarar bestämmelserna i elmarknadslagen.

De fall som också har förekommit i offentligheten, där en radikal förändring har gjorts i tariffuppbyggnaden för överföringsprissättningen, beror på att tariffuppbyggnaden har förenhetligats efter att distributionsbolag har fusionerats. Enligt 15 § 3 mom. elmarknadslagen får priset på nättjänsterna i distributionsnätet inte vara beroende av var inom nätinnehavarens ansvarsområde kunden är belägen. Ändringarna har lett till att i synnerhet de fasta grundavgifterna har höjts avsevärt och att också det genomsnittliga överföringspriset har stigit för de kunder som använder små elmängder. Också cheferna för Konkurrensverket, Konsumentverket och Energimarknadsverket har uppmärksammat problemet och i ett brev till ministrarna vid handels- och industriministeriet föreslagit alternativa förfaranden för att problemet skall kunna lösas. Man kan ingripa i saken både genom att meddela närmare anvisningar om tariffuppbyggnaden och genom frivillig påverkan. Konsumentverket har följaktligen i ett brev till Fortum förutsatt att tariffuppbyggnaden ändras stegvis i stället för den engångsändring som har genomförts. Också Energimarknadsverket har diskuterat med representanter för Fortum och fäst bolagets uppmärksamhet vid tarifförändringarna, även om tariffernas uppbyggnad uppfyller kraven i lagen.

Handels- och industriministeriet kan med stöd av 15 § 4 mom. elmarknadslagen meddela när-

mare föreskrifter om tillämpningen av punktprissättningen. En av ministeriet tillsatt arbetsgrupp har föreslagit att ministeriet skall ge en förordning om alternativen i fråga om distributionstariffer. Till förordningen kunde också fogas en bestämmelse om i vilken relation den fasta avgiften och energiavgifterna skall stå till varandra. Härvid blir man tvungen att träffa flera svåra val. Om man föreskriver om relationen mellan de olika avgiftskomponenterna blir man tvungen att ta ställning bl.a. till vilka kundgrupper, t.ex. kunder i våningshus kontra sådana som har eluppvärmning, hushåll kontra näringsliv, som skall prioriteras när relationen fastställs. Ifall man med tanke på energisparandet prioriterar energiavgifter i tariffupbyggnaden, blir följderna dessutom att tariffernas kostnadsmotsvarighet i motsvaran-

de grad blir lidande. Kostnadsmotsvarigheten anses dock internationellt vara en viktig faktor vid övervakningen av att tarifferna är skäliga.

Regeringen har i höst gett riksdagen en proposition med förslag till ändring av elmarknadslagen. Propositionen innehåller talrika åtgärder genom vilka elanvändarnas möjligheter att konkurrensutsätta sin elanskaffning förbättras och bl.a. förbjuds nätinnehavarna att ta ut separata avgifter i samband med att kunden byter elförsäljare. Övervakningen av elmarknaden är man tvungen att begrunda också mera generellt när den ändring av direktivet om en inre marknad för el, som bereds som bäst inom EU, genomförs. I samband med detta erbjuds en möjlighet att noggrannare dryfta bl.a. de synpunkter som har förts fram i spörsmålet.

Helsingfors den 12 november 2002

Handels- och industriminister Sinikka Mönkäre